

Nr 137.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; given Stockholms slott den 10 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson anför härefter:

Jag anhåller nu att få underställa Kungl. Maj:t frågan om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att vid anfordran inlösa sina sedlar med guld efter deras lydelse.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 118 häft. (Nr 137—138.) 1

Historik.

Jag vill då först erinra om att genom beslut av Kungl. Maj:t och 1920 års riksdag dylik befrielse medgavs riksbanken för tiden till och med den 30 september 1920, samt att därefter på särskilda framställningar av fullmäktige i riksbanken giltighetstiden för detta medgivande utsträcktes genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 september 1920 att gälla till och med den 15 december 1920 och genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 december 1920 ytterligare till och med den 31 mars 1921, vilket sistnämnda beslut i vederbörlig ordning gillades av 1921 års riksdag. På grund av i ämnet avlåten proposition (nr 222) medgav därefter samma riksdag genom särskilda beslut (skrivelser nr 96 och 140) att riksbanken skulle för tiden från och med den 1 till och med den 30 april samt från och med den 1 maj till och med den 30 september 1921 vara befriad från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. Genom beslut den 26 september 1921 förlängde Kungl. Maj:t ifrågakarande medgivande att gälla till den 1 april 1922, vilket beslut efter proposition i ämnet (nr 8) av innevarande års riksdag gillats (skrivelse nr 16).

Vid anmälan för Kungl. Maj:t den 7 januari 1922 av finansplanen för den förestående statsregleringen erinrade jag — i samband med att jag omnämnde vissa strävandén i syfte att genom statliga åtgärder ernå en stabilisering av den allmänna prisnivån — att Kungl. Maj:t den 2 december 1921 uppdragit åt tull- och traktatkommittén att verkställa utredning angående vidtagande av åtgärder till skydd för den svenska industrin, vid vilken utredning jämväl borde tagas under övervägande åtgärder inom den allmänna valuta- och penningpolitikens områden. Jag framhöll därvid, att det syntes mig lämpligt, att tull- och traktatkommitténs yttrande i berörda fråga föreläge, innan statsmakterna bunde sig vid något nytt program i avseende å valuta- eller prispolitiken.

*Tull- och
traktat-
kommittén.*

Den 7 februari 1922 har tull- och traktatkommittén avgivit det infordrade utlåtandet. Kommittén har själv gjort följande sammanfattning av yttrandets innebörd:

»Då kommittén nu går att på grundval av det sagda sammanfatta sin ståndpunkt i den föreliggande frågan, vill kommittén till en början betona, att kommittén icke anser några åtgärder på valutapolitikens område kunna vidtagas, vilka vore ägnade att med omedelbar verkan öva inflytande i den riktning, som framhäves i den kungl. remissen den 2 december 1921, nämligen att 'till skydd för svensk industri tillfälligt begränsa varutillförseln från utlandet eller eljest stärka industriens ställning på hemmamarknaden', men att icke desto mindre allt, som kan åstadkommas i riktning av en stabilisering av den svenska valutan, i synnerhet när frågan betraktas på längre sikt, obestriddligen

måste äga en mycket stor och välgörande betydelse för såväl produktionen och handeln som för statens finans- och budgetpolitik. En stabilisering av prisen är enligt kommitténs uppfattning ett nödvändigt medel att för näringslivet skapa lugnare villkor, och den enda framkomliga vägen för uppnående av åtminstone en relativ sådan stabilisering anser kommittén vara en fullständig återgång till guldmyntfot. Kommittén får därför förordade, att en sådan återgång måtte ske, så snart förutsättningarna därför äro inne, samt att statsmakternas åtgöranden i ekonomiska och finansiella frågor måtte ske med detta mål som ögonmärke.

Beträffande frågan om vilka förutsättningar som böra vara för handen, innan åtgärder i angiven riktning vidtagas, anser kommittén ett uppnående av den före kriget gällande parikursen å dollar ej behöva vara ett oeffektivt villkor. I händelse sådan paritet ej föreligger, då sedelinlösningen skall återupptagas, synes i anslutning till vad förut anförts, ett högsta pris på guld böra fastställas, överensstämmande med gällande dollarkurs, med förbindelse för riksbanken att i möjligaste mån verka för guldprisets nedbringande till pari. Målet måste nämligen alltjämt vara ett återvändande till den svenska kronans gamla guldparitet, och de åtgärder, som kunna komma att vidtagas för att förbereda tillämpandet av guldmyntfoten i dess fulla utsträckning, böra ofrånkomligt vara av natur att betrygga möjligheten för en återgång till den lagliga pariteten.

Vid sidan härav är det enligt kommitténs åsikt angeläget, att alla åtgärder undvikas, vilka kunna verka hindrande för den av kommittén förordade övergången till fullständig guldmyntfot och att samtidigt de positiva åtgärder för uppnående av nyssnämnda mål, vilka te sig som möjliga, ej underlåtas. Särskilt framträder härvid nödvändigheten att i tillräcklig grad begränsa sedelutgivningen, och kommittén vill i samband härmed uttala, att den riksbanken medgivna extra sedelutgivningsrätten av 125 milj. kronor under förhandenvarande förhållanden borde kunna bortfalla. Vidare finner kommittén angeläget, att inför övergången till guldmyntfoten tillräckliga likvida tillgodohavanden finnas i utlandet.

I övrigt anser kommittén i varje fall en fullständig återgång till guldmyntfot, så vitt under nuvarande omständigheter kan bedömas, böra ske först så snart vissa andra europeiska länder, vilkas valutor intaga en med Sveriges jämförlig ställning i kurshänseende, ungefär samtidigt taga ett sådant steg. Kommittén hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes träffa anstalter för att Sverige på lämpligt sätt måtte hålla sig i nära kontakt med och för sin del, även genom eget initiativ, medverka vid förefintliga strävanden i denna riktning med närmast aktgivande på deras framträdande vid eventuellt kommande internationella ekonomiska konferenser.

Kommittén vill till slut uttala, att enligt dess bestämda uppfattning ett målmedvetet arbete från de svenska statsmakternas sida för guldmyntfotens snara återställande är en angelägenhet av största betydelse. Därjämte vill kommittén betona, att ett av de förnämsta villkoren för framgång i strävandena härutinnan är, att goda statsbudgetära förhållanden äro för handen samt att icke genom statsmakternas åtgöranden menliga kastningar inträda i det

ekonomiska läget och särskilt att icke genom sådana statsåtgärder vår valuta direkt försämras.»

Reservationer inom kommittén.

Särskilda meningar i ärendet hava uttalats av fem utav kommitténs ledamöter.

Professorn Davidson, som biträtt kommitténs beslut, har bland annat framhållit, att om Sverige oberoende av andra länder återställde guldmyntfoten, detta knappast skulle medföra verkningar, som ej kunde nås utan denna ändring av penningväsendet, men möjligen utsätta landet för faran av en ny inflation (genom guldöverflöd), som vore svårare att möta under en guldmyntfot än under nuvarande penningregim. Vidare har reservanten erinrat om den mellan svenska, norska och danska regeringarna träffade, med tre månaders uppsägning löpande överenskommelsen angående strängt uppehållande av guldelexportförbudet, så vitt angår skandinaviska guldmynt.

Professorn Heckscher har i fråga om tidpunkten och förutsättningarna för guldmyntfotens praktiska genomförande anmält en från kommitténs ståndpunkt avvikande uppfattning. På anförda skäl har denne reservant förordat en omedelbar återgång till guldmyntfot på basis av den svenska kronans nuvarande guldvärde, men med en marginal för guldpriset under övergångstiden, tills det gamla värdet definitivt kunde återinföras. Såsom ett särskilt skäl för en dylik åtgärd har reservanten anført dollarkursens ställning, som innebure, att den svenska valutans guldparitet vore i det allra närmaste återställd. En omedelbar övergång till guldmyntfoten skulle erbjuda, en så gott som fullständig säkerhet mot myntrealisation eller nedskrivning av kronans lagbestämda guldvärde.

Förste deputeraden i riksbanken Moll har för sin del sammanfattat kommitténs utlåtande i vissa slutsatser, vari reservanten ansett sig kunna instämma, medan han däremot beträffande motiveringen förmått sig hava på åtskilliga punkter hävdad en mot kommitténs flertal stridande mening.

Slutligen hava i ett gemensamt yttrande bankdirektören Rydbeck och generalkonsuln Sachs, som i det väsentliga biträtt kommitténs sammanfattning, utvecklat en i vissa avseenden från kommittén skiljaktig uppfattning. Dessa reservanter hava sålunda framhållit, att en »varierande» guldmyntfot enligt deras förmenande icke skulle föra närmare den eftersträfvade stabiliseringen av prisnivån. Att återinföra det gamla guldvärdet på kronan borde icke ske, förrän man på goda grunder kunde tro sig icke vidare — under överskådlig framtid — behöva avvika därifrån. Så länge Förenta Staterna ensamma hade effektiv guldmyntfot, förutsatte detta visshet om att värdet å den svenska kronan icke skulle utvecklas avsevärt annorlunda än värdet å dollarn, vilken visshet emellertid ej förefunnes.

Riksbanksfullmäktige.

Sedan genom remiss fullmäktige i riksbanken beretts tillfälle yttra sig över tull- och traktatkommitténs betänkande, hava fullmäktige inkommit med en framställning av den 24 februari 1922 angående fortsatt suspension av sedelinlösningsskyldigheten, vilken skrivelse fullmäktige jämväl angivit utgöra svar på berörda remiss.

Fullmäktiges framställning är av följande lydelse:

»Enligt kungl. kungörelsen den 26 september 1921 är riksbanken till och med den 31 mars 1922 fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Under tiden sedan fullmäktige i Sveriges riksbank i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t av den 1 september 1921 senast begärde dylik fritagelse, hava betydande förändringar inträffat i ställningen på den internationella valutamarknaden. Om värdet av dollarn betecknas med talet 100, visade härvarande noteringar nedannämnda värden för följande valutor:

	pund	floriner	schweiz. francs	svenska kronor	danska kronor	norska kronor
<i>1921.</i>						
31 augusti	76.15	78.35	88.32	80.50	66.61	51.32
30 september	76.59	79.29	89.92	82.74	66.81	46.12
31 oktober	80.48	84.51	95.10	84.80	70.81	50.03
30 november	81.82	88.33	98.55	87.60	69.42	53.22
31 december	86.25	91.87	101.56	93.75	75.—	60.23
<i>1922.</i>						
31 januari	87.94	92.23	101.51	94.60	75.68	59.50
24 februari	90.76	95.64	101.59	99.11	78.45	63.93

Genom dollarkursens stadiga nedgång i förhållande till samtliga nämnda valutor hava utsikterna till en valutastabilisering avsevärt ljusnat. Men den fasta punkt, kring vilken en verklig stabilisering skulle kunna ske, saknas fortfarande.

I det uttalande rörande valutastabiliseringsfrågan, som det skandinaviska centralbankmötet den 12—13 november 1921 avgav, yttrades, att närmast till hands låge, att det första steget till valutasvårigheternas övervinande toges genom guldmyntfotens återupprättande i England. Härigenom skulle den nödvändiga fasta utgångspunkten för en valutastabilisering skapas. Till dess att detta skett, borde varje litet land avhålla sig från alla experiment med stabilisering av sin valuta. Genom ett i otid företaget stabiliseringsförsök skulle man löpa fara att utan gagn uttömma sina krafter, varigenom möjligheterna för en stabilisering, när tiden vore inne, kunde försämrats och äventyras. Fullmäktige anse, att detta uttalande fortfarande äger full giltighet.

Emellertid får icke anses uteslutet, att en fast utgångspunkt för en mera allmän valutastabilisering skulle kunna åstadkommas även därigenom, att Sverige, Holland och Schweiz, vilka äro de länder, som att döma av valutornas internationella värden synas stå närmast möjligheten att återgå till guldmyntfot, samtidigt toge detta steg. Härpå hava fullmäktige givetvis sedan länge haft och hava alltjämnt sin uppmärksamhet fästad; jämväl tull- och traktatkommittén har i sitt utlåtande i valutafrågan den 7 februari 1922 antytt denna möjlighet. Men saknaden av Englands medverkan skulle dock alltid innebära en betänklig svaghet. Valutasituationens största svårighet är för närvarande

den betydande värdeskillnad, som oaktat den senaste tidens närmande fortfarande består mellan pund sterling och dollar.

Om Sverige på egen hand överginge till guldmyntfot, skulle man därigenom icke erhålla en hållfast punkt, kring vilken en mera allmän valutastabilisering kunde utkristallisera sig. Utlandet skulle emellertid säkerligen icke underlåta att för arbitrageändamål sig till fördel utnyttja en dylik åtgärd från Sveriges sida, varmed skulle kunna följa oberäkneliga förluster.

Det har sagts, att om dollarkursen här går ned till pari, bör Sverige icke försumma detta tillfälle att övergå till guldmyntfot; om tillfället icke beagnades, skulle man riskera, att guldpariteten åter ginge förlorad.

Att förutsäga, huru den ena eller andra valutakursen eller valutamarknaden i sin helhet under den närmaste tiden kommer att utveckla sig är så mycket vanskligare, som denna utveckling för närvarande är i hög grad beroende på avgöranden, som bestämmas huvudsakligen av politiska hänsyn. Av nuvarande förhållanden att döma, synes det dock finnas goda utsikter, att den relativa stabilisering mellan den svenska kronan och dollarn, som synes vara på väg att inträda, i stort sett kan upprätthållas. Dessa utsikter kunna dock ingalunda anses utgöra tillräcklig anledning till ett till sina följder så ovisst experiment som Sveriges övergång på egen hand till guldmyntfot. Detta steg får ej tagas, förrän starka skäl föreligga, att man icke behöver taga steget tillbaka. Vårt lands gynnsamma ställning gent emot utlandet och jämförelsevis goda utsikter att snart komma tillbaka till en hållfast guldmyntfot få icke äventyras genom obetänksamma åtgärder.

Av de ovan anförda uppgifterna rörande värdeförhållandet mellan dollar och vissa andra valutor under senaste sex månader framgår, att schweiziska francs redan i sistlidna december månad nådde pari i förhållande till dollar. Men icke destomindre har Schweiz tydligen icke ansett tillrådligt eller nödvändigt att begagna sig av detta tillfälle för att på egen hand övergå till guldmyntfot.

I anslutning till vad sålunda anförts instämna fullmäktige i tull- och traktatkommitténs i ovan åberopade utlåtande gjorda uttalande, att tidpunkten för Sveriges återgång till fullständig guldmyntfot ännu ej vore inne, i det att avgörande skäl talade för att vårt land icke isolerat toge ett sådant steg, utan därvid framginge i samförstånd med andra länder, vilkas valutaställning vore närmast jämförlig med vår, men att återgång till fullständig guldmyntfot borde ske, så snart förutsättningarna därför vore inne.

Fullmäktige äro alltså av den övertygelsen, att riksbanken fortfarande och intill dess att återgång till guldmyntfot kan ske, bör vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld, och hemställa fullmäktige följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t ville genom proposition till riksdagen utverka fritagelse för riksbanken att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Att nu närmare uttala sig om tidpunkten, när återgång till guldmyntfoten kan ske, låter sig icke göra. Då det emellertid icke får anses uteslutet, att denna tidpunkt kan inträffa snart nog, hemställa fullmäktige, att fritagelsen för riksbanken från sedelinlösningsplikten måtte fortfara att gälla till och med den 15 maj 1922. Skulle inemot nämnda dag en ytterligare utsträckning

av tiden för fritagelsen visa sig påkallad, skola fullmäktige icke underlåta att inkomma med anmälan därom i så god tid, att frågan kan underställas den nu samlade riksdagen.»

Efter remiss hava jämväl fullmäktige i riksgäldskontoret den 23 februari 1922 avgivit yttrande över tull- och traktatkommitténs betänkande.

*Riksgälds-
fullmäktige.*

Fullmäktige hava för sin del uttalat sin anslutning till det allmänna mål för valutapolitiken — en återgång till guldmyntfoten, så snart förutsättningarna därför föreligga — som uppställts av tull- och traktatkommittén.

Beträffande frågan om vilka förutsättningar böra vara för handen, innan åtgärder för guldmyntfotens återställande vidtagas, hava fullmäktige ansett sig icke kunna i allo biträda vad kommittén anfört. Ett fastställande av ett högsta pris på guld i enlighet med kommitténs förslag skulle, anförda fullmäktige, såsom två reservanter inom kommittén i sitt särskilda yttrande framhållit, innebära införande av en guldmyntfot, som vore underkastad växlingar allt efter dollarkursens läge. Syftet med återgången till guldmyntfot, nämligen en stabilisering i möjligaste mån av prisnivån, skulle därigenom ej vinnas. Ett återinförande av guldmyntfot borde sålunda enligt fullmäktiges mening ej ifrågakomma, förrän direkt återgång till kronans gamla guldvärde kunde äga rum.

Efter att i fråga om de av kommittén förordade åtgärderna för underlättande av återgång till guldmyntfot hava berört möjligheten, att den så kallade extra sedelutgivningsrätten efter den 1 mars 1922 komme att bortfalla, hava fullmäktige slutligen yttrat följande:

»Vad härefter beträffar kommitténs uttalande om angelägenheten av att tillräckliga likvida tillgodohavanden finnas i utlandet vid övergången till guldmyntfot hava fullmäktige ej något att erinra mot giltigheten av de uttalanden, kommittén i sin motivering gjort rörande denna fråga. Av dessa uttalanden framgår emellertid ej, hur kommittén tänkt sig, att ifrågavarande tillgodohavanden skola anskaffas. Det är givetvis närmast en riksbankens angelägenhet att vidtaga de åtgärder, som därför kunna vara behövliga. Därest för nödiga medels anskaffande skulle visa sig erforderligt, att staten i större eller mindre omfattning verkställer upplåning i utlandet, komma fullmäktige självfallet att i samråd med riksbanken därtill lämna sin medverkan, i den mån detta med hänsyn tagen till alla på saken inverkan omständigheter kan låta sig göra.

I likhet med kommittén hålla fullmäktige före, att vårt land ej ensamt bör återgå till guldmyntfoten, utan att detta steg bör tagas samtidigt med andra länder, vilkas valutor i kurshänseende intaga en med Sveriges jämförlig ställning. Fullmäktige anse sig ock böra instämma i kommitténs hemställan till Eders Kungl. Maj:t om anstalter för att Sverige på lämpligt sätt må hålla sig i nära kontakt med och för sin del, även genom eget initiativ, medverka vid förefintliga strävanden i denna riktning. Med hänsyn till frågans stora betydelse icke blott för vårt eget land utan även för hela världens ekonomi synes det fullmäktige böra noga undersökas, huruvida ej nödiga förutsätt-

ningar för ett dylikt initiativ i en eller annan form från vårt lands sida kunna anses föreligga.

I likhet med kommittén finna fullmäktige det vara en angelägenhet av största vikt, att statsmakterna målmedvetet arbeta för guldmyntfotens snara återställande och hålla jämväl fullmäktige före, att goda statsfinansiella förhållanden utgöra en nödvändig förutsättning för att strävanden mot detta mål skola krönas med framgång. Givetvis böra ock sådana åtgöranden från statsmakterna undvikas, vilka kunna medföra 'menliga kastningar i det ekonomiska läget' och vara ägnade att direkt försämra vår valuta.»

Departements-
chefen.

Då fullmäktige i riksbanken nu allenast begärt en förlängning av befrielsen från sedelinlösningsplikten för tiden 1 april—15 maj, har jag för min del icke funnit anledning att till närmare prövning upptaga de olika åsikter och yrkanden, som framställts i valutafrågan. Med hänsyn till förlängningens rent provisoriska karaktär har jag ej heller ansett mig hava tillräckliga skäl att ifrågasätta annat än bifall till fullmäktiges framställning.

Jag tillåter mig emellertid framhålla, att jag, i likhet med såväl tull- och traktatkommittén som fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, är av den uppfattningen, att riksbanken så snart lämpligen ske kan bör återupptaga sedlarnas inlösning med guld efter deras lydelse.

Med anledning av de yrkanden, som framställts om visst samarbete med utlandet i den föreliggande frågan, vill jag vidare uttala min förvissning, att ledningen av riksbanken kommer att hålla sig i kontakt med vederbörande inom de länder, med vilka ett samarbete närmast kan komma i fråga. Något uttalande om ovillkorligt sammankopplande mellan vårt lands och andra länders övergång till guldmyntfot anser jag mig ej böra i det nuvarande läget göra.

Jag torde knappast behöva påpeka, att det medgivande, som nu bör äskas av riksdagen, givetvis icke innebär hinder för riksbanken att före den 16 maj återupptaga sedelinlösningen, vilket jag för min del också hoppas skall bliva fallet.

De av tull- och traktatkommittén gjorda uttalandena angående bortfallande av riksbankens så kallade extra sedelutgivningsrätt föranleda mig slutligen att erinra därom, att några åtgärder ej vidtagits för förnyande av denna rätt för tiden efter utgången av februari månad.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att riksbanken må för tiden från och med den 1 april till och med den 15 maj 1922 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt

dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställdan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt... vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

